

nemligen att skrifva med venstra handen och sammanskref sålunda två volumer dels egna uppsatser i naturhistoriska ämnen och anteckningar öfver gjorda iakttagelser, dels excerpter ur tryckta skrifter. Äfven dessa manuskripten äro dock förlorade. De förstördes vid Åbo stads brand 1827.

10 Denna ihärdighet förklarar huru han förmådde med egen kraft icke blott arbeta sig fram från fattigdom till oberoende och välstånd, utan äfven från den okunnighet, som var en naturlig följd af hans betryckta ungdomslif, till insigter långt öfver de flesta människors, äfven sådanes, som njutit en vårdad uppfostran. Den tidens rigtning till praktiska iakttagelser understödde och lifvade hans åt detta håll syftande håg och fallenhet, och vi se honom sålunda hinna till en vetenskaplig utmärkelse, hvilken då såsom nu var sällsynt utom universiteterna och öfriga lärda korporationer.

20 Derunder gjorde honom hvarken åliggandena af hans befattning eller hans vetenskapliga sysselsättningar slutna för de sina och för sin omgivning under lifvets hvardagliga förhållanden. Icke blott oförvitlig i sitt lefverne, var han en lika öm make och fader, som han varit en omsorgsfull och tillgifven son. Med allvar och godhet vårdade han om sina barns uppfostran och lärde dem tidigt, att i ett verksamt lif finna sin lycka och tillfredsställelse. Hans människovänliga sinnelag och en tidig erfarenhet af lifvets umbäranden och strider gjorde också hans hjerta och hand öppna för deltagandet i medmänniskors lidanden.

Så framlefde han aftonen af sitt lif, omhuldad af en öm maka, omgifven af sina barns vördnad och kärlek, af sina medborgares aktning. Hans förtjenster tilldrogo honom äfven landets nya Styrelses uppmärksamhet, så att han år 1814 hedrades med Assessors namn och värdighet.

30 Hans helsa, ehuru tidigare störd af giktplågor och åren 1790–1791 af en yttre, genom våda tillstötande åkomma, stadgades åter och fortfor på hans ålderdom orubbadt god, tills han i en febersjukdom bortrycktes den 19 Maj 1820 i en ålder af 67 år. Han lemnade detta jordiska, saknad af alla dem, som lärt känna och värdera hans förstånds och hans hjertas egenskaper, begråten af en maka, som i femton år öfverlefde honom, och af sex barn, af hvilka fem ännu lefva, för att ära och välsigna den ädles minne.

40 3 TILL LÄSAREN.

Litteraturblad n:o 1, januari 1855

Ombyte af redaktion måste isynnerhet för ett blad som detta medföra någon förändring i plan och åsigt.

50 Hvad planen i bladets senaste fem årgångar beträffar, har den i min tanke kanske varit för litet lämpad till titeln: »för allmän medborgerlig bildning.» Anmäländen af inhemsk litteratur af hvarje slag hafva inkräktat ett mer än tillbörligt utrymme, och de resonnerande artiklarne, upplysande framställningar, lärorika skildringar hafva jemförelsevis för dem fått stå tillbaka.

Länder finnas visserligen, der den inhemska litteraturen omfattar alla ämnen, som kunna anses tillhöra den allmänna medborgerliga bildningen. Men vår inhemska litteratur är alltför fattig, för att kunna hysa detta anspråk. Än mera: förhållandena göra äfven det ringa, den har att förete, nog färg- och saltlöst. Skolböcker, andaktsböcker,

barnsagor m. m. äro vidare i sig sjelfva ganska välkomna företeelser, men utdrag ur och bedömanden öfver desamma, om äfven förtjenstfulla, egna sig föga till medel för spridande af allmän litterär bildning. Att göra en enda utmärkt poëtisk skrift, ett enda arbete af historiskt, naturvetenskapligt eller nationalekonomiskt innehåll känt och läset, verkar för detta ändamål oändligt mera, skriften må då tillhöra hvilket lands litteratur som helst, än den noggrannaste inhemska årsbibliografi. Äfven utförliga recensioner måste anses blott såtillvida lämpliga, som deras föremål ger anledning till någon bevisning för eller mot läror, hvilka för den allmänna bildningen äro af högre vigt, och såvida grunderna för en sund kritik i dem framställas. 10

Afsigten är att i denna årgång följa här antydda grundsatser vid bladets redigerande. Detta utgör egentligen blott en återgång till den plan, som för de tre första årgångarne var gällande. Det enda nya skall blifva bemödandet, att genom artiklar af nationalekonomiskt innehåll gifva bladet en mera praktisk syftning.

Främst må man dock besinna, att ett periodiskt blad för allmän medborgerlig bildning bör icke vara ett register på den hithörande litteraturen, utan sjelft utgöra ett stycke litteratur. Det är jämförelsevis likgiltigt, om bladet lemnar originaluppsatser eller öfversättningar och utdrag af fremmande skrifter, endast det kan innehålla i och för sig läsvärda, för en större allmänhet njutbara artiklar. Det borde kunna förtjena en plats på bokhyllan och hafva en läsning att erbjuda, som ännu ett antal år framåt med nöje och nytta kan återses. 20

Redaktionen kan också icke undskylla sig med brist på såbeskaffad läsning; ty den erbjudes i utländska tidningar och tidskrifter i öfverflöd. Ett tretal af omständigheter försvårar dock i hög grad bladets redigerande i anförd syftning. För det första räknar vårt land ett jemförelsevis ringa antal medborgare och medborgarinnor med någon litterär bildning, äfven blott i bemärkelsen af håg och förmåga till en bildande läsning. För det andra beror ett litterärt företag af många andra omständigheter. För det tredje erfordrar redigerandet sitt mått af tid och arbete, emedan redan valet af artiklar, ytterligare försvåradt genom tvenne förstnämnda förhållanden, förutsätter en omfattande läsning hos redaktören sjelf. Ledighet härtill beredes honom icke genom sjelfva arbetet, som icke ger dagligt bröd, knappt nog saltet dertill. Under sådana förhållanden torde läsarne åligga att öfva något öfverseende och för det lilla dugliga, som i bladet kan inflyta, äfven hålla till godo med det öfriga, endast det icke befinnes ovärdigt all uppmärksamhet. 30

»Lefva måste jag,» är en dålig ursäkt, sedan svaret: »nödvändigheten deraf är icke gifven,» blifvit så allbekant. Men i ett land, der tidningspressen icke har något annat mål för sin täflan, än att först och bäst berätta nyheterna för dagen, hör det säkert icke till öfverflödet, att ett periodiskt blad finnes, som afser tänkande läsares behof. Att behofvet förefinnes, synes visa sig deraf, att detta blad kunnat uppsätthållas åtta årgångar igenom. 40

Om emellertid den hand, som i fem år ensam ledt bladet, förtröttats, kan detta väcka förundran endast hos dem, som anse uppoffringen såsom en lofvärd sak, blott den icke fordras af dem sjelfva. För undertecknad har sagde omständighet varit närmaste anledningen, att åter öfvertaga redaktionen. Jag vågar hoppas, att ombytet icke må från bladet afvända de fåtaliga läsare, som hittills skänkt detsamma sitt understöd. Mätte tider randas, som göra det lättare att tillfredsställa äfven strängare fordringar från läsarens sida, och dessa tider fostra ett 50

yngre slägt med kraft och håg, att höja den inhemska litteraturen till någon större betydelse för allmänna bildningen. Ty nekas kan icke, att ett blad, sådant som detta, först då, när eget lands litteratur erbjuder detsamma tillräckliga källor och ämne nog för undersökning och bemödande, vinner sin rätta betydenhet. Härförutan blir dess tillvaro blott en af de nödfallsexistenser, af hvilka närvarande ringa inhemska litteratur är sammansatt.

Men verldshistorien lär oss icke känna något folk, som skulle egt en blomstrande litteratur i ett annat språk, än dess eget.

10

J. V. S.

4 OM HUSHÅLLNINGSSÄLLSKAP I FINLAND.¹

Litteraturblad n:o 1, januari 1855

»Jag är så god hushållare, att jag främst inbesparar afgiften till Hushållningssällskapet» – lärers någon svarat på en kallelse till vårt Finska Hushållningssällskap. Skulle svaret afgifvits på den tid, Sällskapet i landet införde vaccinationen och potatisodlingen, först uppmuntrade linkulturen m. m., och då landets förnämsta män Gadolinerna, Tengström, Hällström, Wallenius m. fl. stodo i spetsen för sällskapet så hade utan tvifvel anförda yttrande allmänt ansetts för ett föga hedrande glåpord. Men om detsamma i närvarande förhållanden af någon upprepas, torde mången vara böjd att deri instämma.

Det kan väl tåla en undersökning, huruvida yttrandet och det tänkesätt, det skall uttrycka, i någon mon kan försvaras.

Man må nemligen icke anse saken så, att hvar och en är berättigad deltaga i ett dylikt sällskap eller icke. Kan föreningen verkligen medföra stor allmän nytta, så är det den oeftergifliga förutsättningen för en utrymnet motsvarande verksamhet, att alla deltagare i densamma äro lifvade af intresse för dess ändamål. Ett sällskap med många betalande, få för saken intresserade ledamöter går en snar undergång till möte eller lefver ett jemnt aftynande lif. Ty äfven de få enskildas nit afsvallar, der det icke underhålles af de mångas varma deltagande. Blotta penningefgiften berättigar derföre icke till delaktighet i en förening, bygd på fortfarande nyttig verksamhet. Men på andra sidan är det hvars och ens pligt att göra sig reda för föreningens nytta eller gagnlöshet och, om han inser och erkänner dess gagn, att efter förmåga vara verksam för dess ändamål. Ingen medborgare har således rättighet att deltaga i föreningen eller icke, allteftersom han behagar, utan deltagandet deri är hans rättighet och oafvisliga skyldighet, såsnart han är öfvertygad om föreningens allmännyttighet.

Gagnet af väl inrättade Hushållningssällskap eller, som de med afseende på sin hufvudsakliga verksamhet borde kallas, landthushållningssällskap är väl så i ögonen fallande och af alla länders erfarenhet så bevittnad, att derom icke återstår något att orda.

Icke heller kan det vara fråga om, att icke spridandet af kunskap i landthushållningen utgör summan af allt, hvad sådane sällskaper kunna och böra uträtta. Man kan blott oegentligt om dem säga, att de äfven afse kunskapens förökande och utveckling på erfarenheternas eller slutkonstens väg. Väl kan detta ske, om sällskapet främjar

50

¹ Med anledning af »Redogörelse till allmänheten för Kejs. Finska Hushållningssällskapets göromål.» Åbo 1849, 1851, 1853.